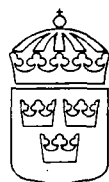

Socialförsäkringsutskottets yttrande

1991/92:SfU3y

Kompletteringspropositionen

1991/92
SfU3y

Till finansutskottet

Finansutskottet har den 28 april 1992 berett bl.a. socialförsäkringsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1991/92:150 (kompletteringspropositionen) bilagorna II:1—II:6 jämte eventuella motioner, i vad dessa berör utskottets beredningsområde.

Socialförsäkringsutskottet vill inledningsvis erinra om att utskottet ännu inte behandlat förslaget till medelstilldelning till anslaget D 1 Bidrag till sjukförsäkringen på socialdepartementets huvudtitel i proposition 1991/92:100. Frågan om medelstilldelning till anslaget tas upp på nytt i kompletteringspropositionen, dels i del I i bilaga I:3 p. 2, dels i del II i bilaga II:2 p. 7. Utskottet kommer att behandla detta anslag i betänkande 1991/92:SfU13 med beaktande endast av de förändringar som föreslås i bilaga I:3 i förhållande till förslaget till medelsberäkning i budgetpropositionen. De förändringar i anslaget som föreslås i bilaga II:2 har direkt samband med regeringens förslag rörande den kommunala ekonomin och bör därför behandlas av finansutskottet i det sammanhanget.

Socialförsäkringsutskottet avstår från att yttra sig över propositionen. Däremot kommer utskottet att yttra sig över motioner som tar upp frågor som hör till utskottets beredningsområde.

Tre motioner berör *sjukförsäkringssystemet* och angränsande förmanssystem.

I motionerna Fi40 av Ingvar Carlsson m.fl. (s) yrkande 4 och Fi83 av Margareta Winberg m.fl. (s) yrkande 3 begärs tillkännagivanden om att regeringen inte skall lägga fram förslag till riksdagen om två karensdagar i sjuklöne- och sjukförsäkringssystemen.

Ian Wachtmeister m.fl. (nyd) anger i motion Fi42 som ett bättre alternativ till karensdagar att ersättningsnivån vid sjukdom, vid arbetskada av annan anledning än grov försummelse och vid vård av barn kan sänkas till 80 % och vid yrkesinriktad rehabilitering till 90 %. Under de två första veckorna skall ersättning dock endast utgå med 67 %. I yrkande 8 begär motionärerna ett tillkännagivande om huvudprinciperna för ett enklare och bättre system för bl.a. sjukpenningförsäkring och vissa andra socialförsäkringar, föräldrapenning och ersättningar vid arbetsskada och yrkesinriktad rehabilitering. I yrkandena 9

och 10 begärs tillkännagivanden om att de föreslagna systemen med reducerad sjukpenning resp. föräldrapenning skall införas redan fr.o.m. den 1 januari 1993.

Riksdagen har nyligen på förslag av utskottet i betänkande 1991/92:SfU8 behandlat motionsyrkanden om att karensdagar inte skall införas. Utskottet har ansett att något uttalande från riksdagens sida i frågan inte bör göras i avvaktan på resultatet av det beredningsarbete som påbörjats i regeringskansliet med att utforma lösningar som medger införande av två karensdagar. Utskottet, som noterar att i kompletteringspropositionen anges att en departementspromemoria i frågan skall utarbetas och remissbehandlas, vidhåller denna uppfattning och anser att finansutskottet bör föreslå riksdagen att motionerna Fi40 yrkande 4 och Fi83 yrkande 3 skall avslås. Vad gäller de i motion Fi42 framlagda förslagen delar utskottet regeringens bedömning i kompletteringspropositionen att ett alternativ med sänkta nivåer inom sjukförsäkringen m.m. är fördelningspolitiskt sämre än två karensdagar. Även yrkandena 8—10 i denna motion bör avslås av riksdagen.

I motion Fi42 begärs vidare i yrkande 12 att riksdagen omedelbart skall initiera åtgärder som syftar till effektivare och bättre resursutnyttjande inom sjukvården genom att avskaffa landstingsmonopolet, Dagmarreformen och genom återförande av fri etableringsrätt för läkare. Enligt motionärerna ger detta en besparingseffekt under nästa budgetår på 3 miljarder kronor. I yrkande 13 begärs ett tillkännagivande om att ett system med fri etableringsrätt för privatpraktiserande läkare skall införas redan under nästa budgetår, vilket enligt motionärerna ger en besparingseffekt på upp mot 1 miljard kronor under det första året.

Frågor om effektivare och bättre resursutnyttjande inom hälso- och sjukvården kommer att behandlas inom den nyligen tillkallade parlamentariskt sammansatta utredningen om hälso- och sjukvårdens finansiering och organisation (dir. 1992:30). Utredningen skall enligt sina direktiv särskilt beakta de möjligheter till kostnadsminskningar som finns genom t.ex. strukturomvandling och medicinsk rationalisering, nya organisationsformer, ökad konkurrens och höjd produktivitet. Vidare har en särskild utredare tillkallats med uppgift att göra en översyn av läkarvårdstaxan (dir. 1992:29). Översynen skall ske med utgångspunkt i att ett system med husläkare över hela landet införs senast fr.o.m. år 1995. I denna fråga har en rapport (Ds 1992:11) Husläkare — för kontinuitet och trygghet i vården lagts fram av en särskild arbetsgrupp inom socialdepartementet. Utskottet, som vill erinra om att i regeringsförklaringen angivits att fri etableringsrätt för läkare successivt kommer att införas, anser att resultatet av pågående utredningsarbete bör avvaktas innan några uttalanden görs av riksdagen om hälso- och sjukvårdens framtida organisation och finansiering. Såvitt avser de i motionen angivna besparingarna vill utskottet erinra om att systemet med återkommande avtal mellan staten och sjukvårdshuvudmännen om ersättningar från sjukförsäkringen (det s.k. Dagmar-systemet) tillkom bl.a. för att staten skulle få kontroll över sjukförsäkringens snabbt ökande utgifter för sjukvård. Huruvida det inom både sjukförsäkringen och hälso- och sjukvården skulle gå att göra bespa-

ringar av den storleksordning som motionärerna beräknat, om deras förslag genomförs, torde inte vara möjligt att förutsäga. Motionärerna har inte heller lämnat något underlag för sina beräkningar. Motion Fi42 yrkandena 12 och 13 bör på grund av det anförda lämnas utan åtgärd.

Två motioner berör åtgärder på *pensionsområdet* i syfte att minska arbetslösheten. I motion Fi74 av Bo Finnkvist m.fl. (s) begärs ett tillkännagivande om att förutsättningarna för införande av ett system med äldreavgångar eller s.k. arbetspension bör prövas med utgångspunkt i de resonemang som fördes i samband med pensionsberedningens betänkande (SoU 1989:101) Förtidspension och rörlig pensionsålder. I motion Fi44 yrkande 7 av Lars Werner m.fl. (v) begärs ett tillkännagivande om att antingen en tidsbegränsad sänkning av pensionsåldern skulle kunna genomföras, eller att en möjlighet skulle kunna införas för alla som fyller 62, 63 eller 64 år under år 1993 att pensionera sig under detta år.

En parlamentariskt sammansatt arbetsgrupp har tillkallats (dir. 1991:102) med uppgift att mot bakgrund av pensionsberedningens slutbetänkande (SOU 1990:76) Allmän pension och de inkomna remissvaren utarbeta förslag till nytt system för den allmänna pensioneringen. Enligt vad utskottet erfarit överväger arbetsgruppen även frågor om rörlig pensionsålder. Arbetsgruppen, som enligt direktiven skulle redovisa sina förslag under mars månad 1992, kommer att redovisa dessa senare under året. Utskottet anser att finansutskottet med hänvisning till det pågående utredningsarbetet bör föreslå riksdagen att avslå motionerna Fi44 yrkande 7 och Fi74.

I motion Fi41 av Ingvar Carlsson m.fl. (s) yrkandena 29–31 begärs att resurserna för *vuxenstudiestöd* ökas med 330 milj.kr. Motionärerna anser att medlen – för att få största effekt i rådande konjunkturläge – bör fördelas med 50 milj.kr. till tidsersättning för grundläggande vuxenutbildning, 230 milj.kr. till korttidsstudiestöd och 50 milj.kr. till uppsökande verksamhet och för utbildning av studieorganisatörer.

Utskottet har i sitt av riksdagen nyligen godkända betänkande 1991/92:SfU9 behandlat regeringens förslag i budgetpropositionen bilaga 9 (utbildningsdepartementet) till medelstilldelning för budgetåret 1992/93 till anslagen F 4 Vuxenstudiestöd m.m. och F 5 Tidersättning vid vissa vuxenutbildningar. Därvid har utskottet avstyrkt även motionsförslag (s) om att ytterligare 150 milj.kr. skulle anslås för korttidsstudiestöd och 75 milj.kr. för uppsökande verksamhet på arbetsplatser och för planering av uppsökande verksamhet och utbildning av fackliga studieorganisatörer.

Under anslaget F 5 Tidersättning vid vissa vuxenutbildningar har under innevarande budgetår anslagits medel för tidersättning till elever i grundläggande vuxenutbildning (grundvux). Fr.o.m. nästa budgetår upphör grundvux som egen skolform och inordnas i den grundläggande vuxenutbildningen i komvux. Medel för tidersättning vid grundvuxstudier har därför inte beräknats under anslaget för nästa

budgetår, utan deltagare i sådan utbildning kommer att erhålla samma stöd som övriga komvuxelever, nämligen korttidsstudiestöd, särskilt vuxenstudiestöd och studiemedel.

Förslag om ett utskottsinitiativ till omfördelning av medel från anslaget F 4 till anslaget F 5 för att studerande i grundvux även fortsättningsvis skulle kunna erhålla timersättning vid studierna väcktes av en minoritet i utskottet vid behandlingen av anslagen för nästa budgetår. Utskottet beslöt att inte ta något sådant initiativ.

Utskottet anser att finansutskottet bör föreslå riksdagen att vidhålla sitt tidigare beslut om medelstilldelning till anslagen F 4 och F 5 och avstyrker bifall till yrkandena 29—31 i motion Fi41.

Stockholm den 19 maj 1992

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Gullan Lindblad

I beslutet har deltagit: Gullan Lindblad (m), Margit Gennser (m), Birgitta Dahl (s), Sigge Godin (fp), Börje Nilsson (s), Karin Israelsson (c), Nils-Olof Gustafsson (s), Leif Bergdahl (nyd), Gustaf von Essen (m), Maud Björnemalm (s), Liselotte Wågö (m), Widar Andersson (s), Anita Johansson (s), Märtha Gärdestig (kds) och Yngve Wernersson (s).

Avvikande meningar

1. Birgitta Dahl, Börje Nilsson, Nils-Olof Gustafsson, Maud Björnemalm, Widar Andersson, Anita Johansson och Yngve Wernersson (alla s) anser att de delar av utskottets yttrande som på s. 2 börjar med "Riksdagen har" och slutar med "skall avslås" och på s. 4 börjar med "Utskottet anser" och slutar med "motion Fi41" bort ha följande lydelse:

I kompletteringspropositionen vidhåller regeringen sin avsikt att införa ett system med två karensdagar. Det finns därför anledning upprepa vad som senast i reservation 2 till betänkande 1991/92:SfU8 framhölls i denna fråga, nämligen att införande av två karensdagar skulle särskilt drabba barnfamiljer, låginkomsttagare och kvinnor. Även löntagare som har nedsatt arbetsförmåga, tunga arbeten och som arbetar i dåliga arbetsmiljöer skulle drabbas hårt. Utskottet anser att finansutskottet bör föreslå att riksdagen med bifall till motionerna Fi40 yrkande 4 och Fi83 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna att förslag om två karensdagar inte skall föreläggas riksdagen.

Medelstilldelningen till vuxenstudiestöd för budgetåret 1992/93 har enligt riksdagens beslut på förslag i betänkande 1991/92:SfU9 minskats med 225 milj.kr. som överförts till andra vuxenutbildningsändamål än vuxenstudiestöd. Som framhållits i reservation 3 till betänkande

1991/92:SfU9 anser utskottet att det är fel att i en situation med hög arbetslöshet och låg tillväxt, med minskade ungdomskullar, och då internationaliseringen ställer högre krav på språkkunskaper, genomföra nedskärningar på detta område. Minskningen av anslaget medför att färre korttidsutbildade löntagare, handikappade och invandrare kan påbörja vuxenstudier. Den sammantagna effekten av reduceringen av bidragen innebär på kort sikt att arbetslösheten ökar. På längre sikt undermineras den för industrin och arbetslivet i övrigt nödvändiga kunskaps- och kompetensuppbyggnaden. Detta är enligt utskottets mening en orationell och orättfärdig åtgärd i ett läge när behoven av utbildning är som störst. Utskottet biträder därför förslagen i motion Fi41 att ytterligare 230 milj.kr. skall anslås för korttidsstudiestöd och 50 milj.kr. för uppsökande verksamhet och utbildning av studieorganisatorer på anslaget F 4 Vuxenstudiestöd m.m. Utskottet föreslår också att ytterligare 50 milj.kr. tillförs anslaget F 5. Timersättning vid vissa vuxenutbildningar för att elever i grundläggande vuxenutbildning liksom hittills skall kunna erhålla timersättning under studierna. Kommunerna har enligt skollagen ålagts att erbjuda grundläggande vuxenutbildning till de kommuninnevärdare som inte har en utbildning som motsvarar vad som normalt uppnås i grundskolan. Det är då rimligt att den enskilde studeranden på ett smidigt och obyråkratiskt sätt skall kunna få ersättning för inkomstbortfallet under utbildningstiden. Utskottet anser därför att finansutskottet bör tillstyrka bifall till motion Fi41 yrkandena 29—31.

2. Leif Bergdahl (nyd) anser att de delar av utskottets yttrande som på s. 2 börjar med "Vad gäller" och slutar med "av riksdagen" och börjar med "Frågor om" och på s. 3 slutar med "utan åtgärd" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill efter noggranna överväganden förorda ett annat förslag än karensdagar för att komma åt missbruket inom sjukförsäkringen. Huvudprinciperna för ett sådant system, som inte bara omfattar sjukpenningförsäkringen utan även vissa andra socialförsäkringar, är följande:

100 % av lönen utges endast vid arbetsskada förorsakad av grov försummelse.

90 % av lönen utges vid aktiv, yrkesinriktad rehabilitering, arbetsmarknadsutbildning med klart syfte på arbete, beredskapsarbete och som garantilön efter konkurs om man verkligen arbetar.

80 % av lönen utgår vid sjukdom, arbetsskada, vård av barn, arbetslöshet och som garantilön efter konkurs om man inte arbetar. De första två veckorna bör ersättning utgå med 67 %. Vid upprepade sjukdom inom 14 dagar bör en sammanläggningsregel finnas.

Besparingarna till följd av utskottets förslag kan beräknas till 6 miljarder kronor för staten och 1,8 miljarder kronor för arbetsgivarna.

Utskottet anser att det förordade systemet blir rättvisare och drabbar jämnare eftersom karensdagar enbart drabbar korttidssjuka. Systemet torde få samma effekt i hög- och lågkonjunktur. I en överhettad högkonjunktur kan man räkna med en ganska ordentlig effekt av

karensdagar, medan i en lågkonjunktur, när folk är rädda om sina arbeten, karensdagarna står mera koncentrerat mot de faktiskt sjuka. Det förordade systemet gör det också lättare att ändra arbetsskadeförsäkringen och därigenom göra nödvändiga besparingar i LAF.

Förändringsarbetet bör bedrivas med högsta prioritet, och ändringarna inom sjukpenning- och föräldraförsäkringarna bör införas redan den 1 januari 1993.

För att få ett bättre resursutnyttjande inom sjukvården föreslår utskottet också att landstingsmonopolet och Dagmarreformen snarast avskaffas. Härigenom och genom att den fria etableringsrätten för läkarna återinförs kan man åstadkomma en besparing på uppemot 3 miljarder kronor per år. Ett system med fri etableringsrätt för privatpraktiserande läkare kommer enligt utskottets uppfattning att innebära avsevärda besparingar. Under det kommande budgetåret blir dock besparingen lägre om systemskiftet kommer till stånd, men upp emot 1 miljard kronor.

Vad utskottet ovan anfört bör med bifall till motion Fi42 yrkandena 8—10, 12 och 13 ges regeringen till känna.